

τὸ νὰ μεσιτεύσῃ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ἐκείνην, φοβουμένη, ὡς ἔλεγε, μήπως πληρώσῃ τὴν λεπτότητα τῶν φίλων της. Ὁ πόθος λοιπὸν τοῦ Σταμπλῆ κῦζανε καθ' ὅσον ἡ κυρία Βωμπέρ παρείχε δυσκολίας· καὶ ἐὰν ἦτο εὐχάριστον τὸ νὰ βλέπῃ τις τὴν καρδίαν ἐξαπατωμένην ὑπὸ τοῦ νοδὸς καὶ τὸν δόλον ἐκμεταλλευόμενον τὴν ἀπλοϊκὴν ἀγαθότητα, ἤθελεν εὖρει ἀρκετὰ διασκεδαστικὴν τὴν σκηνὴν, καθ' ἣν ὁ γέρον ἰκέτευσε τὴν βραωνίδα, ἥτις ἐφαίνεται ἀκαμπτος, νὰ μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ μαρκησίῳ, ὅπως συγκατανεύσῃ οὗτος νὰ λάβῃ κατοχὴν ἰδιοκτησίας, ἐχούσης ἀξίαν ἐνὸς ἑκατομυρίου.

— Ἄς ἀγαπήσωσιν ὀλίγον τὸν γέροντα Σταμπλῆ, ἔλεγεν οὗτος· ἄς ἴδῃ εἰς τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν τοῦ πρόσωπα μειδιῶντα αὐτῷ, καὶ χεῖρ φιλικὴ ἄς κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του· ἄς χύσωσιν ἐν δάκρυον ἐπὶ τῷ θανάτῳ του, καὶ ὁ Σταμπλῆ καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐπάνω θὰ ἦνε εὐτυχής.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ κυρία Βωμπέρ ἐκάμφθη ἐπὶ τέλους ὑπὸ τοσοῦτων θερμῶν παρακλήσεων· ἀπερίγραπτος δὲ ἦτο ἡ χαρὰ, ἣν ἠσθάνθη ὁ γέρον ἐκείνος, ὁ ἀπλοῖκος ὡς παιδίον, ἀφ' οὗ προητοίμασε τὴν καταστροφὴν του· ἔλαβε τὰς χεῖρας τῆς βραωνίδος καὶ τὰς ἔθλιψεν ἐπὶ τῆς καρδίας του μετ' αἰσθήματος βαθυτάτης εὐγνωμοσύνης· «διδότι σεῖς, κυρία, τῆ εἶπε μετὰ δακρύων καὶ μετὰ φωνῆς συγκεκνημένης, σεῖς μοὶ εἰδείξατε τὴν ὁδὸν τῆς εὐτυχίας». Ἡ κυρία Βωμπέρ ἠσθάνθη τότε ὅτι θὰ ἦτο ἐγκλημα νὰ ἀπατήσῃ ψυχὴν τόσον τελείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν φορὰν ταύτην καθυσάχασεν ὡς πάντοτε τὴν συνειδήσιν της, σκεπτομένη ὅτι ἡ τύχη τοῦ Σταμπλῆ ἐνδιεφέρετο εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεώς της, ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη ἐπρόκειτο πραγματικῶς περὶ τῆς εὐτυχίας τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, πάλιν δὲν θὰ ἐνῆργει ἄλλως, καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους εἰς πᾶν πρᾶγμα ὁ σκοπὸς ἀγιάζει τὰ μέσα. Δὲν τῆ ἀπέμεινε λοιπὸν πλέον ἢ νὰ ἐξαπατήσῃ τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ μαρκησίου, περὶ οὗ ἐγνώριζεν ὅτι οὐδέποτε ἤθελε καταβιδάσει ἑαυτὸν, ὥστε νὰ ἀποδεχθῆ δωρεὰν παρὰ τοῦ πρῶην ἐνοικιαστοῦ μιᾶς τῶν ἐπαύλειών του. Ἡ βαρωνὶς λοιπὸν ἔγραψεν αὐτῷ τὰς λέξεις ταύτας· «Ὁ Ἰωάννης Σταμπλῆ, βασανιζόμενος ὑπὸ τῶν ἐλέγχων, ὧν δὲ ἄνευ τέκνων, ἄνευ φίλων, ἄνευ οἰκογενείας, μόνον τὴν ἐπ' ἀνόδον σας περιμένει, ὅπως σας ἀποδώσῃ ὅλην σας τὴν περιουσίαν. Ἐλθετε λοιπὸν. Ὡς ἀμοιβὴν τῆς βραδέως ἐπελθούσης τιμιότητός του, ὁ ἄθλιος ζητεῖ μόνον ν' ἀγαπῶμεν αὐτὸν ὀλίγον· θὰ τὸν ἀγαπήσωμεν πολὺ. Ἐνθυμήθητε τὸ λόγιον τοῦ Βεαρναίου· «Οἱ Παρίσιοι ἀξίζουσι βεβαίως μίαν λειτουργίαν».

Ἐνα μῆνα μετὰ ταῦτα ἡ ἐπάνοδος τοῦ κυρίου Λασεγλιέρ ἐγένετο ἡσύχως, ἄνευ ἐπιδείξεως καὶ ἄνευ θορύβου. Ὁ Σταμπλῆ ὑπεδέχθη αὐτὸν πρὸ τῆς θύρας τοῦ κήπου, καὶ ἀντὶ κλειδῶν προσέφερον αὐτῷ ἐπὶ ἀργυροῦ δίσκου δωρητήριον ἔγγρα-

φον συντεταγμένον μὲ συγκινητικώτατον ὕψος· εἰς δὲ τὸ ἔγγραφο τοῦτο ὁ δωρητής, ἐξ εὐγενοῦς λεπτότητος δρωόμενος, ἐταπεινωτο ἐνώπιον τοῦ ἀποδεχομένου τὴν προσφορὰν του.

— Κύριε μαρκήσιε, εἶπεν, εὐρίσκεσθε εἰς τὴν οἰκίαν σας.

Ἡ προσφώνησις ἦτο μικρά, ὁ δὲ μαρκήσιος εὗρεν αὐτὴν προσφωρῶς συντεταγμένην. Ἔθεσεν ἐντὸς τοῦ θυλακίου του τὸ ἔγγραφο, τὸ ἀποκαθιστῶν αὐτὸν κύριον ὄλων τῶν κτημάτων του, ἠσπάσθη τὸν Σταμπλῆ, ἔλαβε τὸν βραχιονά του καὶ παρακολουθούμενος ὑπὸ τῆς θυγατρὸς του, βαδιζούσης μεταξὺ τῆς κυρίας Βωμπέρ καὶ τοῦ υἱοῦ της, εἰσῆλθεν εἰς τὸ μέγαρόν του, τοσοῦτον νεανικὸς τὸ πνεῦμα, ὅσον ὅτε εἶχεν ἐξέλθει αὐτοῦ, καὶ μετὰ τοσαύτης ἀφελείας ὡς ἐὰν ἐπανήρχετο ἐκ περιπάτου.

Καὶ νῦν ἄς ἐπανεέλθωμεν εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς κυρίας Βωμπέρ. Ἐὰν δηλαδὴ ὁ Ναπολέων Βοναπάρτης, περιορίζων τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐντολῆς του εἰς τὴν ταπεινὴν τιμιότητα κοινοῦ ἀνθρώπου, οὐδὲν ἄλλο ἤθελε συγκατατεθῆ νὰ γείνη ἢ ὁ ἐπιστάτης τοῦ οἴκου τῶν Βουρβόνων, καὶ ἀφοῦ ἤθελεν ἀνεγείρει διὰ τοῦ ἄκρου τοῦ ξίφους του τὸ στέμμα τῆς Γαλλίας, ἀντὶ νὰ τὸ φορέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, ἀπέθετεν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῶν ἀπογόνων τοῦ ἁγίου Λουδοβίκου, πῆθαι ἔινε ὅτι κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ἐν ἔτι κεφάλαιον ἤθελε πλουτίζει τὸ μέγα βιβλίον περὶ τῆς ἀγνωμοσύνης τῶν βασιλέων. Ἀλλὰ δὲν ἀξιούμεν νὰ προσβάλωμεν οὔτε τὴν βασιλείαν, οὔτε οὐδένα ἄλλον· καὶ δὲν αἰτιώμεθα ἢ τὸ ἀχάριστον ἐκεῖνο γένος, τὸ καλούμενον ἀνθρώπινον γένος. Ἀντὶ δὲ νὰ ζητήσωμεν τὰ παραδείγματα μας εἰς σφαῖραν τοσοῦτον ὑψηλὴν, ἄς μείνωμεν κάλλιον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Κλαϊνίνα κρίνωμεν περὶ τούτου.

[Ἐπειτα συνέχεια]

ΑΡΣΙΝΗ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.

ΟΛΛΑΝΔΩΝ ΕΘΙΜΑ

Οἱ Ὀλλανδοὶ τρώγουσι πολὺ. Ἡ μεγίστη αὐτῶν εὐχαρίστησις εἶνε νὰ εὐρίσκωνται ἐν μέσῳ δεῖπνων καὶ εὐωχιῶν. Ἐν τούτοις δὲν ἔχουσι τὴν γεῦσιν λεπτὴν, ἀλλ' εἰσὶν ἀδηφάγοι προσέχοντες μᾶλλον εἰς τὸ ποσὸν ἢ εἰς τὸ ποιὸν τῶν ἐδεσμάτων. Ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἐχλευάζοντο ὑπὸ τῶν ἑαυτῶν γειτόνων οὐ μόνον ἕνεκα τῆς τῶν ἡθῶν αὐτῶν τραχύτητος ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν λιτότητα τῆς τροφῆς των. Τοὺς ἀπεκάλουν γαλακτοφάγους καὶ τυροφάγους. Ἐν γένει τρώγουσι πεντάκις τῆς ἡμέρας. Τὴν πρωίαν λαμβάνουσι τέϊον, κηφφὲ, γάλα, ἄρτογ, τυρὸν, βούτυρον· ὀλίγον πρὸ μεσημβρίας λαμβρὸν ἄριστον, πρὸ δὲ τοῦ δείπνου τὸ καλούμενον μικρὸν ποτήριον, τουτέστιν ἐν ποτήριον ῥοσολίον μετὰ διπυρίτου ἄρτου, ἀκολούθως ἐν στερεὸν δείπνον καὶ τὴν ἐσπέραν ἐν καλῶν ἐπίδειπνον, πᾶν ὅτι δηλαδὴ

ἀπαιτεῖται, ὅπως μὴ κατακλιθῆ τις μετὸν στόμαχον κενόν. Ἐκτὸς δὲ τούτου εἰς πολλὰς περιστάσεις προσφέρουσιν ἀλλήλοις συμπόσια. Δὲν ἐννοῶ δὲ μόνον τὰ διδόμενα γεύματα ἕνεκα γεννήσεων ἢ γάμων, καθὼς ἢ ἕξις αὕτη ἐπικρατεῖ παρ' ἅπασιν τοῖς λαοῖς, ἀλλὰ συνεστιῶνται, φέρ' εἰπεῖν, καὶ κατὰ τὰς κηδεῖας. Οἱ φίλοι καὶ γνῶριμοι, οἱ συνοδεύσαντες τὴν νεκρικὴν ἐκφορὰν, ἐπανάγουσι παρ' αὐτῇ τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀποβιώσαντος, ὅτε προσκαλοῦνται νὰ φάγωσι καὶ πίωσι κατὰ τὸ κρατοῦν ἔθιμον, συνήθως δὲ μετὰ πολλῆς ἐλευθεριότητος ἀπονέμουσι τοῖς ἐαυτῶν ἕξινος τὰς ἐπιδοροπίους ταύτας τιμὰς. Καὶ ἂν ἐτέρου τεκμηρίου ἐστερουμένα, ἢ τῶν Ὀλλανδῶν ζωγραφικῇ ἤρκει μόνη ὅπως ἀποδείξῃ τὴν σπουδαιότητα, ἢν ἔσχον ἀείποτε τὰ ἀγαθὰ τῆς τραπέζης ἐν τῷ βίῳ τοῦ λαοῦ τούτου. Ἐκτὸς τῶν ἀναριθμητῶν οἰκιακῶν ὑποθέσεων, ἐν αἷς τὸ πιθανικὸν καὶ ἡ φιάλη, οὕτως εἰπεῖν, πρωταγωνιστοῦσιν, ἅπασαι σχεδὸν αἱ μεγάλαι εἰκόνες, αἱ ἐξιστοροῦσαι ἱστορικὰ πρόσωπα, οἷον δημάρχους, ἄρχοντας κτλ. παριστῶσιν αὐτὰ καθήμενα εἰς τὴν τράπεζαν καὶ δάκνοντα, κόπτοντα ἢ κινῶντα. Τοῦ κανόνος τούτου δὲν ἐξαιρεῖται οὐδ' ὁ ἥρωας αὐτῶν, Γουλιέλμος ὁ σιωπηρὸς, ὅστις εἶνε ἢ ἐνσάρκωσις τῆς νέας Ὀλλανδίας, ἀλλὰ τούναντίον εἶνε καὶ οὗτος ἢ προσωποποίησης τοῦ ἐθνικοῦ τούτου πρὸς τὴν τράπεζαν ἔρωτος. Εἶχε τὸν πρῶτον μάγειρον τῆς ἐποχῆς του, τεχνίτην τοσοῦτον ἔμπειρον ὥστε οἱ μὲν Γερμανοὶ ἡγεμόνες ἔπεμπον ἀρχαρίους, ὅπως τελειοποιηθῶσιν ἐν τῇ σχολῇ του, ὁ δὲ Φίλιππος ὁ Β', κατὰ τινα στιγμὴν φαινομένης συνδιαλλαγῆς μετὰ τοῦ ἀσπόνδου αὐτοῦ ἔχθρου, τοῦ τὸν ἐζήτησεν ὡς δῶρον.

Ὁ ἕξινος ὁ πρῶτην φορὰν δειπνῶν παρὰ ὀλλανδικῷ πανδοχείῳ, βλέπει πλείστα παράδοξα. Καὶ κατὰ πρῶτον πινάκια πλάτους καὶ πάχους ἐκτάκτου, ἀνάλογα πρὸς τὴν ὀλλανδικὴν ὄρεξιν ἢ λαιμαργίαν, συχνότατα δὲ χειρομάκτρον ἐκ λεπτοτάτου χάρτου λευκοῦ, δεδιπλωμένον εἰς τρεῖς ἄκρας, ἐζωγραφημένον δι' ἀνθέων καὶ φέρον κατὰ τὰς γωνίας μικρὰν χωρογραφίαν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ καφεπωλείου ἢ πανδοχείου, ἢ τὸ «καλὴν ὄρεξιν» ἐντετυπωμένον διὰ μεγάλων χαρακτῆρων κυανῶν. Ὁ ἕξινος διατάττει ἐν ρομπισῳ, καὶ τῷ φέρουσι ἡμίσειαν δωδεκάδα μεγάλων τεμαχίων κρέατος ὡς τὰ φύλλα κράμβης, ἢ ζητεῖ ἐν μπισοτέκ καὶ φέρουσιν αὐτῷ ἐν πελώριον τεμάχιον κρέατος, σχήματος προσκεφαλαίου, αἰμοσάζον, ὅπερ θὰ ἤρκει νὰ χορτάσῃ ὀλόκληρον οἰκογένειαν, ἢ τέλος ζητεῖ ὄψαριον, καὶ τῷ φέρουσι ἐν θαλάσσιον ζῶον ἴσον μετὰ τὸ μῆκος τῆς τραπέζης. Ἐκαστον τῶν πινακίων τούτων συνοδεύεται ὑπὸ βουνοῦ γεωμήλων καὶ μικρὰς χύτρας μυστάρδας ἐκτάκτου γεύσεως. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸν ἄρτον, σοὶ δίδουσιν ἐν μικρὸν τεμάχιον ὀλί-

γον μεγαλείτερον ἑνὸς ταλλήρου καὶ λεπτόν ὡς χάρτης· τὸ τοιοῦτον οὐ μικρὰν στενοχωρίαν προξενεῖ εἰς ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι καταβροχθίζομεν τὸν ἄρτον, ὡς οἱ ἐπαῖται. Τοιοῦτοτρόπως ἐν ὀλλανδικῷ ξενοδοχείῳ ἔσμεν ἠναγκασμένοι νὰ ζητῶμεν ἄρτον ἀνά πᾶσαν στιγμὴν πρὸς μεγίστην τῶν ἀρτοδοτῶν ἐκπληξιν. Δι' ἑνὸς μόνου ἐκ τῶν τριῶν τούτων πινακίων, καὶ μετὰ ποτηρίου ζύθου τῆς Βαυαρίας ἢ τοῦ Ἀμστελοδάμου, δύναται τις νὰ δειπνήσῃ ἐξαιρέτα.

Ὁ, τι δὲ μάλλον ἐξέπληξέ με εἶνε ὅτι εἶδον λίαν πρῶτὴ πάντας ὅσους συνήντων πλουσίους ἢ πτωχοὺς, ἄνδρας ἢ παιδιὰ μετὰ τὸ σιγάρων εἰς τὸ στόμα. Ἡ οἰκτρά αὕτη ἕξις κατέχει τοσοῦτον μεγάλην θέσιν ἐν τῷ βίῳ τῶν Ὀλλανδῶν, ὥστε ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ὀλίγας λέξεις περὶ τούτου.

Ὁ Ὀλλανδικὸς λαὸς εἶνε ἴσως ἐξ ὅλων τῶν βορείων λαῶν ὁ μάλλον καπνίζων. Ἡ ὑγρασία τοῦ κλίματος καθίστησι τὴν ἕξιν ταύτην ἀνάγκη σχεδόν, τὸ δὲ μέτρον τῆς τιμῆς τοῦ καπνοῦ εὐκολύνει τοὺς πάντας εἰς τὸ θεραπεύειν αὐτήν.

Πρὸς ἀπόδειξιν μέχρι τίνος βαθμοῦ ἢ ἕξις αὐτὴ τυγχάνει πεπαλαιωμένη ἄρκει νὰ εἴπωμεν ὅτι οἱ λευβοῦχοι τῶν διωρύγων μετρῶσι τὰς ἀποστάσεις διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πιπῶν. Ἐντεῦθεν εἰς τὴν δεῖνα πόλιν εἶνε, λέγουσιν, οὐχὶ τόσαι λεῦγαι, ἀλλὰ τόσαι πιπαι. Ἀμα εἰσέλθης εἰς οἰκίαν τινὰ, ὁ κύριος αὐτῆς σοὶ προσφέρει ἐν σιγάρων μετὰ τὸν πρῶτον χαιρετισμὸν, ὅταν δὲ ἐξέλθης σοὶ δίδει ἕτερον, καὶ πολλάκις πληροῖ τὰ θυλακία σου. Ἐν ταῖς ὁδοῖς παρατηρεῖ τις ἀνθρώπους ἀνάπτοντας νέον σιγάρων εἰς τὸ μόλις τελειῶσαν, πράττουσι δὲ τοῦτο χωρὶς ποσῶς νὰ σταματήσωσι, φαινόμενοι ὡς λίαν πολυάσχολοι καὶ ἐπίσης λυπούμενοι νὰ ἀπολέσωσι μίαν στιγμὴν τοῦ χρόνου αὐτῶν, ἢ ἐν νέφος τοῦ καπνοῦ τῶν. Πολλοὶ κοιμῶνται μετὰ τὸ σιγάρων ἐπὶ τῶν χειλέων, ὅπερ ἀνάπτουσι μὲν τὴν νύκτα, ἅμα ἐξυπνήσωσιν, ἀνάπτουσι δ' αὖθις τὴν πρῶτην πρὶν ἢ πηδήσωσιν ἐκ τῆς κλίνης. «Ὁ Ὀλλανδός, ἔλεγεν ὁ Diderot, εἶνε διασταλακτῆρ ζῶν». Φαίνεται ὄντως ὅτι τὸ κάπνισμα εἶνε σχεδὸν δι' αὐτὸν ἐργασία ἀναγκαία εἰς τὴν ζωὴν. Τινὲς εἶπον ὅτι ὄλος ὁ καπνὸς οὗτος ἐπικαλύπτει τὴν διάνοιάν του. Καὶ ὅμως, ἐὰν ὑπάρχη λαὸς, ἔχων εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν καθαρὰν καὶ διαυγῆ τὴν διάνοιαν, ὁ λαὸς οὗτος εἶνε ὁ ὀλλανδικός. Ἐτέρωθεν τὸ σιγάρων ἐν Ὀλλανδίᾳ δὲν χρησιμεύει ποσῶς ὡς πρόφασις ὅπως μείνῃ τις ἄεργος, οὐδὲ καπνίζουσιν ὅπως ὄνειρεύονται γρηγοροῦντες. Ἐκαστος ἐκβάλλων νεφύδρια λευκὰ μετὰ τῆς κανονικότητος καπνοδόχου ἐργοστασίου ἐνασχολεῖται οὐχ ἥττον εἰς τὰς ἰδίας ὑποθέσεις. Τὸ σιγάρων δὲν εἶνε παντάπασι διασκεδάσις, ἀλλ' ἐπικουρικὸν μέσον πρὸς τὴν ἐργασίαν. «Τὸ κάπνισμα, μοὶ εἶπεν Ὀλλανδός τις, εἶνε ἡ δευτέρα ἡμῶν διαπνοή», ἄλ-

λος δέ τις ὤρισε τὸ σιγάρον ὡς τὸν ἔκτορ δάκτυλον τῆς χειρός.

Προκειμένου περὶ τοῦ καπνοῦ, ἐπιτραπήτω μοι νὰ διηγηθῶ ἐνταῦθα τὸν βίον καὶ τὸν θάνατον περιφήμουτινὸς περὶ τὸ κάπνισμα Ὀλλανδοῦ.

Ἐπῆρχε ποτὲ πλούσιός τις κύριος ἐκ τῶν περιοχῶν τοῦ Ῥότερδαμ, ὅστις ὠνομάζετο van Klaas καὶ ἐπωνομάσθη μπάριμα-τζιγάρας, διότι ἦτο γέρον, χονδρός καὶ καθ' ὑπερβολὴν καπνιστής. Περὶ αὐτοῦ διηγοῦνται ὅτι ἐκτίσαστο περιουσίαν ἐν Ἰνδίασι ὡς τίμιος ἔμπορος, ὅτι ἦτο φύσει πρᾶος καὶ ὅτι εἶχε καρδίαν ἀγαθὴν. Ἐπαυελθὼν ἐξ Ἰνδιῶν ὠκοδόμησεν ὠραιότατην κατοικίαν ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Ῥότερδαμ, ἐν ᾗ συνήγαγε καὶ διηυθέτησεν ἐν εἰδει μουσείου ἅπαντα τὰ πρότυπα τῶν καπνοσυρίγγων, αἵτινες ὑπῆρξαν εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ καθ' ὅλας τὰς ἐποχάς, ἀπὸ τῶν ἀκατεργάστων ἐκείνων, ἃς μετεχειρίζοντο οἱ παλαιοὶ βάρβαροι, ὅπως καπνίζωσι τὴν κάνναβιν αὐτῶν, μέχρι τῶν λαμπρῶν ἐξ ἄφρου καὶ ἠλεκτροῦ κατεσκευασμένων πιπῶν τῶν κεκοσμημένων δι' ὠραίων ἀναγλύφων καὶ ἐπιχύρων κατὰ τὰ ἄκρα, ἃς ἀποθαυμάζει τις ἐν τοῖς ὠραίοις καταστήμασι τῶν Παρισίων. Τὸ μουσεῖον εἶχε τὴν εἴσοδον ἐλευθέραν εἰς τοὺς ξένους, καὶ ὁ κ. van Klaas, ἀφοῦ ἀνέπτυσεν ἐνώπιον παντός προσερχομένου τὴν εὐρείαν αὐτοῦ πολυμάθειαν ὡς καπνιστοῦ, ἐπλήρου τὰ θυλάκια αὐτοῦ σιγάρων καὶ καπνοῦ, καὶ τῷ ἐφιλοδώρει πλήρη τοῦ μουσείου κατάλογον μὲ βελοῦδον δεδεμένον.

Ὁ κ. van Klaas ἐκάπνιζεν ἑκατὸν πενήκοντα γραμμάρια καπνοῦ καθ' ἑκάστην, καὶ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν ἐννεηκόντα ὀκτὼ ἐτῶν. Ἐὰν ὑποθέσωμεν ἐπομένως ὅτι ἤρξατο καπνίζων ἀπὸ τοῦ δεκάτου ὀγδόου ἔτους, θὰ ἐκάπνισε καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς του τέσσαρας χιλιάδας τριακόσια ὀγδοήκοντα τρία χιλιόγραμμα καπνοῦ. Διὰ τῆς ποσότητος ταύτης ἡδύνατό τις νὰ χαράξῃ μέλαιναν γραμμὴν συνεχῆ ἔχουσαν μῆκος εἴκοσι λευγῶν γαλλικῶν. Οὐχ ἤττον ὁ κ. van Klaas ἀνεδείχθη πολὺ μεγαλείτερος καπνιστῆς κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἢ διαρκούσης τῆς ζωῆς του. Ἡ παράδοσις διετήρησεν ἀπάσας τὰς τῆς τελευταίας αὐτοῦ λεπτομερείας καὶ μερικότητας.

Ὁλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ ἐννενηκοστοῦ ὀγδόου τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτους, ἠσθάνθη αἴφνης ὅτι τὸ ἔτος τοῦτο θὰ ἦτο τὸ τελευταῖον. Ὁθεν μετεπέμφαστο τὸν συμβολαιογράφον του, ὅστις καὶ αὐτὸς εἶχεν ἔκτακτον πρὸς τὸ καπνίζειν ἔρωτα, καὶ ἄνευ προαιμίων, «Ἀγαπητέ μου συμβολαιογράφε, τῷ εἶπε, γέμισον τὴν πίπαν μου καὶ τὴν ἰδικὴν σου, αἰσθάνομαι ὅτι μέλλω νὰ ἀποθάνω». Ὁ συμβολαιογράφος ἐγέμισε τὰς πίπας καὶ τὰς ἠναψεν, ὁ δὲ κ. Van Klaas ὑπηγόρευσε τὴν διαθήκην του, ἣτις κατέστη ἕκτοτε περιβόητος καθ' ὅλην τὴν Ὀλλανδίαν.

Ἀφοῦ διέθεσε μέγα μέρος τῆς περιουσίας του ὑπὲρ τῶν συγγενῶν, φίλων καὶ φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, ὑπηγόρευσε τὰ ἐπόμενα ἄρθρα:

«Ἐπιθυμῶ ἵνα πάντες οἱ καπνίζοντες τοῦ τόπου μου προσκληθῶσιν εἰς τὴν κηδείαν μου, δι' ὅλων τῶν δυνατῶν τῆς δημοσιότητος μέσων, ἥτοι ἐφημερίδων, ἰδιωτικῶν ἐπιστολῶν, ἐγκυκλιῶν, εἰδοποιήσεων. Πᾶς καπνίζων, ὅστις ἤθελε σπεύσει εἰς τὴν πρόσκλησιν, θὰ λάβῃ ὡς δῶρον δέκα λίτρας καπνοῦ καὶ δύο πίπας, ἐφ' ὧν ἐγχαραχθήσονται τὸ ὄνομα, τὰ οἰκόσημα καὶ ἡ χρονολογία τοῦ θανάτου μου. Οἱ πτωχοὶ τοῦ διαμερίσματος, οἱ συνοδεύοντες τὸ φέρετρόν μου, θὰ λαμβάνωσι κατ' ἔτος κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ θανάτου μου μεγάλην δέσμην καπνοῦ. Εἰς ἅπαντας τοὺς παρευεθισμένους εἰς τὴν κηδείαν μου ἐπιβάλλω ὡς ὄρον, ἐὰν θέλωσι νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῶν διατάξεων τῆς διαθήκης μου, νὰ καπνίζωσιν ἀδιακόπως καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς τελευταίας. Τὸ σῶμά μου τεθήσεται ἐντὸς κιβωτίου περιβεβλημένου ἔσωθεν ἐκ ξύλου τῶν παλαιῶν κουτιῶν μου τῶν σιγάρων τῆς Χαθάνας. Εἰς τὸ βάθος τοῦ κιβωτίου τεθήσονται ἐν κουτίον γαλλικοῦ καπνοῦ τοῦ λεγομένου caporal καὶ ἐν δέμα παλαιοῦ ὀλλανδικοῦ καπνοῦ. Πλησίον μου δὲ τοποθετηθήσονται ἡ ἀγαπημένη πίπα μου καὶ ἐν κουτίον φωσφόρων... καθόσον οὐδεὶς ἤξευρε ποτὲ τί δύναται νὰ συμβῇ. Πάντες οἱ συνοδεύοντες τὴν νεκροπομπήν, ἀφοῦ κομίσωσι τὸ φέρετρον εἰς τὸ κοιμητήριον, θὰ διαβῶσι πρὸ αὐτοῦ, πρὶν ἐπιστρέψωσι, καὶ θὰ ρίψωσιν ἐπ' αὐτοῦ τὴν κόνιν τῆς ἑαυτῶν καπνοσυρίγγων».

Ἡ τελευταία θέλησις τοῦ κ. Van Klaas ἐξετελέσθη κατὰ γράμμα, ἡ κηδεία αὐτοῦ ὑπῆρξε λαμπρὰ καὶ ἐκαλύφθη ὑπὸ πυκνοῦ νέφους καπνοῦ. Ἡ μάγειρος τοῦ ἀποβιάσαντος ὀνομαζομένη Γερτρούδη, εἰς τὴν ὁ κύριός της ἀφῆκε διὰ κωδικοῦ ἐλλου σημαντικὴν πρόσδοτον, ὑπὸ τὸν μόνον ὄρον ὅπως νικήσῃ τὴν πεισματικὴν αὐτῆς ἀποστροφὴν κατὰ τοῦ καπνοῦ, συνώδευε τὴν κηδείαν ἔχουσα ἀνητημένον ἐκ τῶν χειλέων της χάρτινον σιγάρον. Οἱ πτωχοὶ κυλόγησαν τὴν μνήμην τοῦ εὐεργετικοῦ κυρίου καὶ ὅλος ὁ τύπος ἀντήχησεν ἐκ τῶν ἐπαίνων αὐτοῦ, ὡς ἀκόμη καὶ σήμερον ἀντηχεῖ ἐκ τῆς φήμης του.

ΓΓ.

Τὸ ῥητὸν ὅτι «διὰ τῆς θελήσεως τὸ πᾶν κατορθοῦται», καίτοι πρὸ πολλοῦ γνωστὸν, μένει οὐχ ἤττον πάντοτε ἀληθές. Ἄρκει νὰ ἀποφασίσῃ τις τὴν ἐκτέλεσιν ἐπιχειρήσεώς τινος, ὅπως μόνον διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἐλαττώσῃ τὰς δυσκολίας καὶ ἀσφαλίσῃ τὴν ἐπιτυχίαν. Ἡ πεπιθῆσις, ἣν ἔχει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἀξίαν του, καθιστᾷ αὐτὸν πράγματι ἀξίον, καὶ ἡ ἀπόφασις νὰ προουδέσῃ εἶνε πολλάκις ἡδὴ πρόδοδος. Τούτου ἕνεκεν ἡ σταθερὰ θέλησις καὶ δραστηριότης ὁμοιάζουσι κατὰ τι τῇ παντοδυναμίᾳ.

Αἱ τελευταῖαι λέξεις

ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Τὰ περὶ τῶν τελευταίων λόγων τῶν διαφόρων ἐπισήμων ἀνδρῶν ἀναφερόμενα δὲν εἶνε ἴσως ὅλως ἀμοιρα τοῦ μυθώδους. Εἰς πολλοὺς βέβαια ἀπεδόθησαν ἐκφράσεις, αἵτινες συνεφώνουν ὡς μάλιστα πρὸς τὸν χαρακτῆρά των, τὸν βίον, τὴν μεγαλοφυΐαν ἢ τὸ εἶδος τῶν ἀσχολιῶν των.

Ὁ Μονταίνιος μάλιστα ἰσχυρίζεται ὅτι καὶ ὁ τρώπος, καθ' ὃν ἀποθνήσκει ἕκαστος ἄνθρωπος, ἀποτελεῖ μέρος τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ.

Εἰς τὸν Βολταῖρον λ. χ. ἀπεδόθησαν διάφοροι ῥήσεις, ὧν ὡς ἄλλον πρὸς τὴν ἀλήθειαν προσεγγίζουσα θεωρεῖται ἡ ἐξῆς· Ἐρωτήσαντος αὐτὸν τοῦ ἀββᾶ Gaultier ἐάν ἐπίστευεν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν—«Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, ἀπήντησεν ὁ Βολταῖρος, ἄφες με νὰ ἀποθάνω ἐν εἰρήνῃ». Ὁ Lessing, εἰς ὃν διηγῆθησαν τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο, αἰσθανόμενος καὶ αὐτὸς ἐγγίζουσαν τὴν τελευταίαν στιγμήν του, ἐζήτησε νὰ καλέσωσι παρ' αὐτῷ συμβολαιογράφου· «Θέλω, εἶπε, νὰ διακηρύξω, ὅτι ἀποθνήσκω μὴ ἀνήκων εἰς οὐδεμίαν τῶν ἐπικρατουσῶν θρησκειῶν». Ὁ Ρουσσὸ ἀποθνήσκων ἀνέκραξε·—«Θεὸ τοῦ κόσμου, ἀποθνήσκω! Ταλαίπωρή μου γυναῖκα, ἃς ἐναγκαλισθῶμεν τελευταῖον!» Γρηγόριος Ζ', ὁ ἀδυσώπητος Πάπας, ἀπέθανεν ἐν τῇ ἐξορίᾳ καθ' ἣν στιγμήν ἐπρόκειτο νὰ ἐκπνεύσῃ, ἠγγέρθη τῆς κλίνης του καὶ ἀπήγγειλε τοὺς ἐπομένους λόγους· Ἠγάπησα τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀπεστράφη τὴν ἀδικίαν· διὰ τοῦτο ἀποθνήσκω ἐν ἐξορίᾳ». Κρόμβελ, ὁ φοβερός δικτάτωρ, ὁ εἰς οὐδὲν ποτε αἰσθημα ἀνοίξας τὴν καρδίαν του, ἠρώτησε τὸν ἱερέα, ὅστις παρίσταντο κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς του·—«Ἐπάρχει ἐλπίς νὰ εὕρῃ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ ἐκεῖνος, ὅστις καὶ ἄλλοτε ἤξιοῦτο ταύτης;» Ἐπὶ δὲ τῇ βεβαιώσει τοῦ ἱερέως ὅτι τοῦ Θεοῦ ἡ ἀγαθότης εἶνε ἀνεξάντλητος ὁ Κρόμβελ εἶπεν ἠρέμῳ τῇ φωνῇ· «Ἐσώθην!» Ὁ Ἰγνάτιος Λουόλας, ὁ ἰδρυτὴς τοῦ περιβοήτου τάγματος τῶν Ἰησοῦϊτῶν ἀπέθανε λέγων· «Ἐπὶ πάντων τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς... ἐπέτυχα».

Ὁ Ραβελλαί, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, ἀπέστειλε τινὰ πρὸς τὸν καρδινάλιον du Bellay· «Εἶπέ εἰς τὴν πανιερότητά του, εἶπεν, ὅτι ὑπάγω εἰς ἀναζήτησιν τοῦ μεγάλου Ἰσως! Καταπετάσατε τὴν αὐλαίαν, ἢ παράστασις ἐτελείωσε!» Lasource ὁ γιρονδῖνος εἶπε πρὸς τὸν δικαστὴν, ὅστις ἀνέγνω αὐτῷ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην του· «Ἀποθνήσκω ἐν στιγμή καθ' ἣν ὁ λαὸς ἔχει ἀπολέσει τὰς φρένας, σὺ δὲ θὰ ἀποθάνῃς ἐν ἡ ἡμέρᾳ ἐπανεύρησ αὐτάς».

Ὁ Οὐάσιγκτων ἀπέθανε λέγων· «Πάντα ἔχουσι καλῶς!» Ὁ Σχίλλερ· «Ὅλον ἐν καλλίτερα, ὅλον ἐν ἡσυχώτερος». Ὁ Βετόβεν, ὅστις καθ' ὅλην τὴν ἀγωνίαν ὠμίλει περὶ τῆς μουσικῆς τοῦ Φάουστ, ὃν ἤθελε νὰ μελοποιήσῃ, ἐξέπνευσε λέ-

γων· «Πολὺ ἀργά! Πολὺ ἀργά!» Ὁ Νέλσων πῖπτων ἐφώνησε· «Ἦξε-τέλεσα τὸ καθῆκόν μου, εὐχαριστῶ τὸν Θεόν». Ὁ Γκαῖτε ἀνέκραξε· «Φῶς, φῶς!» Ὁ Βάλτερ Σκῶτ· «Αἰσθάνομαι ὅτι ἐπιστρέφω εἰς ἐμαυτόν». Ὁ Λόρδος Βύρων· «Τώρα ὑπάγω νὰ κοιμηθῶ».

Οὐχ ἦττον ἐκφραστικαὶ εἶνε καὶ αἱ τελευταῖαι λέξεις διασήμων τινῶν γυναικῶν. Ἡ Ἐλισάβετ τῆς Ἀγγλίας ἐκπνεύουσα ἔλεγε· «Τὸ βασιλείον μου διὰ τινὰς στιγμὰς ὑπάρξεως ἔτι». Ἡ Ninnon de Lenglos· «Θνήσκοντες εἶνε ὅσοι μένουσι!» Ἡ ἀτυχῆς Μαρία Ἀντουανέττα, πατήσασα ἀκουσίως τὸν πόδα τοῦ δημίου, «Συγγνώμην, κύριε, εἶπε· δὲν τὸ ἔκαμα ἐπίτηδες». Ἡ κυρία Ρολάνδου, ἐπὶ τοῦ ἰκριώματος εὐρισκομένη, ἐζήτησε νὰ τῇ δώσωσι κάλαμον καὶ χάρτην ὅπως ἐκθέσῃ τοὺς τελευταίους αὐτῆς διαλογισμοὺς κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπὸ τῆς φυλακῆς εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως μεταφορᾶς τῆς· ἀλλ' ἤρνήθησαν νὰ παράσχωσιν αὐτῇ τὰ ζητηθέντα. N.

Τὸ λείψανον

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ

ἐν Κερκύρᾳ.

Τὸ σπουδαιότατον τῶν ἐν Κερκύρᾳ ἀρχαίων κειμηλίων εἶνε ὁμολογουμένως τὸ λείψανον τοῦ Ἁγ. Σπυρίδωνος. Κατὰ τὸν 4 αἰῶνα ὁ ἅγιος οὗτος ἦτο ἐπίσκοπος Κύπρου. Τὸ λείψανόν του ἐκομίσθη ἄρτιον καὶ ἀπήμαντο εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸ τοῦ 1453. Ἀμα τῇ ἀλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προσβύτερός τις, ὀνόματι Γεώργιος Καλοχαιρίτης, λαβὼν τὰ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ του τηρούμενα λείψανα τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος καὶ τῆς αὐτοκρατορίας Θεοδώρας, ἐκόμισεν αὐτὰ μέχρι τῆς Ἡπείρου ἐντὸς σάκκων ἀχύρου μεστῶν. Ἐν τῇ κώμῃ Παραμυθία παρῆμεινεν ἄχρι τοῦ 1456, εἶτα δὲ ἐκόμισε τὰ κειμήλιά του εἰς Κέρκυραν, ἧς οἱ κάτοικοι τὰ ἐδέξαντο μετ' εὐλαθείας καὶ ἐνθουσιασμοῦ. Οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ Καλοχαιρίτου, μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς, διενείμαντο τὰ λείψανα· ὁ μὲν λαβὼν τὸ τῆς Ἁγ. Θεοδώρας, ἐδώρησατο αὐτὸ τῇ πόλει· ἐνθάδε ἐτηρήθη ἐν διαφόροις νκοῖς, τῷ δὲ 1841 μετηνέχθη εἰς τὴν μητρόπολιν· οἱ δύο δὲ ἕτεροι, οἱ τὸ τοῦ Ἁγ. Σπυρίδωνος λαβόντες, κατέλιπον αὐτὸ κληρονομίαν. Μία κληρονομία, νυμφευθεῖσα τῷ 1521 κύριον τινα Βούλγαρον, τὸ ἔλαβε προῖκα. Ἐκτοτε ἔμεινε κτῆμα τῆς οἰκογενείας Βούλγαρον, ἧς τῷ μὲν 1698 ἔλαβε τὸν τίτλον κόμητος ἐν μόνον μέλος, τῷ δὲ 1772 ἄπαντα. Λέγεται πρὸς τοῦτοίς, ὅτι τὸν δεξιὸν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος βραχίονα ἐδώρησατο ὁ μὲν Πάπας Κλήμης Η' τῷ καρδινάλι Βαρωνίῳ, οὗτος δὲ τῇ νεᾷ ἐκκλησίᾳ τῶν μοναχῶν τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἁγίου Φιλίππου τοῦ Νέρη. Ἄλλον ὅμως μῦθον διηγοῦνται οἱ Κερκυραῖοι. Μέγας τις καὶ ἰσχυρὸς ἠτήσατό ποτε τὴν ἐτέραν τῶν χειρῶν τοῦ ἁγίου λειψάνου. Ἡ οἰκογένεια Βούλγαρον οὔτε τὴν